

Den tysta kunskapen

En studie om bedömningens idé och praktik på 1950-talet i Karlstads kommun

---

The tacit knowledge

A study on the assessment's idea and practice in the 1950s, in the municipality of Karlstad

---

Iida Kasanen

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Ämneslärare med inriktning gymnasieskolan - Historia

Historia med didaktisk inriktning 3-Cuppsats 15 HP

Anders Forsell

Mikael Svanberg

Januari 2017

HT 2016

Abstract

The essay purpose is to investigate if there was an assessment culture in Karlstad in the 1950s. The examined period is thus 1950, and the essay is geographically delimited to Karlstad municipality to provide a small-town perspective. The material consists of archive material from Karlstad Teacher education seminar archives and Värmland middle elementary school inspector archives. There are primary sources, which is: elementary school inspectors' annual accounting reports and protocol of class conferences that have touched practice schools in Karlstad school district. The idea of this essay is to access the tacit knowledge and thus find the 1950 idea and practice regarding the assessment, therefore, has also teaching plans been a part of the material. To fulfill this purpose, the essay started from a qualitative interpretive method where text analysis has been important.

Research in the subject is thin. However, there are clear signs that there was a national assessment culture in Sweden in the 1950s, it shows both the historical and educational research. But research does not show if teachers had embraced this assessment culture and that is why my interest grew to investigate this. The essays results do not indicate that any local assessment culture had occurred. The assessment culture cannot be seen in practice but its idea is easy to see. The tacit knowledge thus seems to prevail among teachers.

Svensk sammanfattning

Uppsatsen syfte är att undersöka huruvida det fanns en bedömningskultur i Karlstad på 1950-talet eller inte. Perioden som undersöks är således 1950-talet och uppsatsen har geografiskt avgränsats till Karlstads kommun för att ge ett småstadsperspektiv. Materialet består av arkivmaterial från Karlstads folkskoleseminariums arkiv samt Värmlands mellersta folkskoleinspektörsarkiv. Det är primära källor som folkskoleinspektörernas årsredogörelser och protokoll från klasskonferenser som har berört övningsskolorna i Karlstads skoldistrikt. Tanken med uppsatsen är att komma åt den tysta kunskapen och därmed finna 1950-talets idé och praktik gällande bedömning, därför har även undervisningsplaner fått utgöra en del av materialet. För att kunna fullfölja detta syfte har uppsatsen utgått från en kvalitativ tolkande metod där textanalys har varit viktigt.

Forskningsläget inom ämnet är tunt. Det finns emellertid tydliga tecken på att det förekom en nationell bedömningskultur i Sverige på 1950-talet, det visar både den historiska och pedagogiska forskningen. Forskningen visar däremot inte om lärarna hade anammat denna bedömningskultur och där växte således mitt intresse fram för att undersöka detta. Uppsatsens resultat tyder inte på att någon lokal bedömningskultur förekom. Bedömningskulturen syns inte i praktiken men dess idé är synbar. Den tysta kunskapen tycks således råda bland lärarna.

Innehållsförteckning

---

1. Inledningskapitel	6
1.1 Inledning	6
1.2 Problemformulering	7
1.3 Syfte och frågeställningar	7
1.4 Begreppet bedömning	8
1.5 Tidigare forskning	8
1.5.1 Utbildningshistoriska perspektiv på skola	8
1.5.2 Forskning om bedömning och betyg	13
1.5.3 Sammanfattning	14
1.6 Teori	14
1.7 Avgränsningar	15
1.8 Källmaterial och metod	16
1.9 Disposition	19
2. Undersökningsdel	20
2.1 Bakgrund	20
2.2 Tidens undervisningsplaner	23
2.2.1 Likheter och skillnader mellan 1919 och 1955 års Undervisningsplaner	24
2.3 Folkskoleinspektörernas årsredogörelser	27
2.3.1 Rapporter 1949–1950.	27
2.3.2 Rapporter 1951–1952	28
2.3.3 Rapporter 1952–1953	29
2.3.4 Rapporter 1954–1955	30
2.3.5 Rapporter 1955–1956	30
2.4 Bedömning i praktiken	31
2.4.1 Klasskonferens klass 2a, år 1958	31
2.4.2 Klasskonferens klass 5c och 6c, år 1958	31
2.4.3 Klasskonferens klass 3b, år 1958	31
2.4.4 Klasskonferens klass 8-7b, år 1959	32
2.4.5 Klasskonferens klass 6a, år 1959	32

2.4.6 Klasskonferens klass 3a, år 1959	32
2.4.7 Klasskonferens klass 6a, år 1960	32
2.4.8 Klasskonferens årskurs 3, år 1961	33
3. Avslutningskapitel	34
3.1 Normer kring bedömning och betygsättning	34
3.2 Statens uppföljning av skolornas bedömning och betygsättning	35
3.3 Bedömning och betygsättning på skolorna	36
3.4 Diskussion	37
3.5 Förslag på vidare forskning	39
Käll- och litteraturförteckning	40
Arkivmaterial	40
Litteratur	40
Artikelkällor	41
Elektroniska källor	41

1. Inledningskapitel

1.1 Inledning

”Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.”¹ Detta är ett citat hämtat från Skollagen (2010:80) i kap 1. 8 §, och lagen säger alltså att alla barn ska ha rätt till en likvärdig utbildning. Något som är en ofta förekommande debatt inom skolväsendet är betyg och bedömning. Diskussionen pågår både hos tjänstemän men också i hemmen bland elever och föräldrar. Betyg och bedömning är således ett högst angeläget ämne som intresserar och engagerar många och det som frågan oftast mynnar ut i är att det ska förekomma en likvärdig bedömning. Alla elever ska ha samma rätt att kunna uppnå målen.

Debatten om betyg och bedömning har varit central i svensk skoldebatt de senaste åren. Både läroplaner och betygssystem reformerades 2011. Men inte minst har det satsats stora resurser på att öka lärarens bedömarkompetens och utvecklandet av en god bedömarkultur i svenska skolor. Allt för att stärka likvärdigheten. Frågan är dock hur man har sett på betyg och bedömning historiskt. 1962 genomfördes till exempel den svenska grundskolan för att skapa en likvärdig skola för alla.² Vilken vikt lades då på betyg och bedömning?

1950-talet blir mot den bakgrunden särskilt intressant eftersom den skolpolitiska debatten präglades av enhetsskoleförsöket³ som fenomen. Enligt historikern Gunnar Richardsson föreslog skolkommissionen år 1948 att det parallella skolsystemet skulle ersättas av en enhetsskola, som infördes på prov i kommuner. Skolformen skulle därmed innebära en gemensam skola för alla barn. Tanken var att den allmänna bildningsnivån skulle höjas genom att förlänga skolgången och införa engelska som ett obligatoriskt ämne. Reformen skulle även innebära bättre utbildningsmöjligheter och ett nytt pedagogiskt nyckelord var bland annat individualisering. De praktiska och teoretiska utbildningarna skulle ses som likvärdiga och genom den nya skolan var förhoppningarna höga för att skapa en skola för alla barn i skolpliktsåldern.⁴ Mot bakgrunden av grundskolereformens genomförande 1962, som syftade till en likvärdig skola för alla genom att parallellskolesystemet

---

¹ Utbildningsdepartementet., *Svensk författningssamling* 2010:80, Kap. 1. 8§.

² Richardsson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*, s. 115.

³ Enligt en karta över de skolor som gick med i enhetsskoleförsöket finns inte Karlstad med. Kartan representerar de skolor i Sverige som deltog i försöket och är bearbetad utifrån Marklund 1982, s. 471–475. Enhetsskoleförsökens geografiska utbredning presenteras från 1949–1961 och i Värmlands skoldistrikt nämns således inte Karlstad. Kartan visas i: Román, H., Ringarp, J., ”25 år som förändrade skolan”, VISH 2016.

⁴ Richardsson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*, s. 111.

avskaffades, är det intressant att undersöka hur man resonerade kring bedömning och betygsättning under perioden innan reformen.

1.2 Problemformulering

Idag finns det kommentarmaterial och hjälpmedel att tillgå vid bedömning av elevernas prestationer i skolan och debatter om betyg och bedömning är ständigt aktuellt. Lärare ska idag dokumentera elevernas utveckling och förhålla sig till de kunskapskrav som är aktuella för att det ska ske en rättvis och likvärdig bedömning. Även uppföljning av bedömning och betygsättning har varit viktigt historiskt. Historikern Johan Samuelsson konstaterar t.ex. att de folkskoleinspektörer som tog över examenscensornas roll hade till uppgift att granska lärares bedömning och betygsättning.⁵

Idag ska eleverna bedömas med hjälp av styrdokument men vi har mindre vetskap om hur lärarna tidigare tänkte och praktiserade bedömning. 1950-talet blev ett startskott för Sveriges skolsystem vilket också är en bidragande faktor till att perioden är ytterst intressant att undersöka. Uppsatsens problemställning handlar alltså om att se tankar och praktik kring betyg och bedömning ur ett historiskt perspektiv.

1.3 Syfte och frågeställningar

Undersökningens syfte är att undersöka hur läroplaner, skoladministratörer och lärare i Karlstad under 1950-talet beskrev och resonerade kring bedömning av elever, samt hur de genomförde bedömningar. Det jag i första hand söker är uttryck för en etablerad bedömningskultur, ett begrepp som kommer att presenteras längre fram. För att syftet ska kunna uppfyllas kommer följande frågeställningar vara till grund för undersökningen:

1. Vilka normer kring bedömning och betygsättning kommer till uttryck via 1950-talets läroplaner för folkskolan?
2. Vilket fokus lade Staten på att följa upp skolornas bedömning och betygsättning, via folkskoleinspektörerna, under perioden?
3. Hur diskuterades bedömning och betygsättning vid klasskonferenser?

---

⁵ Samuelsson, J., "Betygshistorik", I *Betyg i teori och praktik*, s, 29.

1.4 Begreppet bedömning

I den här uppsatsen kommer begreppet bedömning att användas i bred mening. Det innebär att det inte enbart kommer handla om betygsättning i första hand utan snarare om bedömning av elevernas utveckling i ett större sammanhang. Dagens bedömningsforskare, t.ex. Christian Lundahl, utgår från att bedömning i skolan främst bör syfta till att eleverna ska utveckla bättre kunskaper.⁶ Han påpekar även att bedömningen bör informera elevernas valmöjligheter, styrkor och svagheter snarare än att syfta till att främja urval. Detta är också en förklaring till varför begreppet bedömning är mycket mer än enbart betygsättning. Historiskt sett är dock Lundahls nedtonande av urvalsfunktionen problematiskt. Tidigare var just urvalsfunktionen viktig för intagning till vidare studier, t.ex. från folkskolan till realskolan.⁷ Lundahls definition av begreppet bedömning kommer således att användas i uppsatsen men där urvalsfunktionen är jämförd med andra funktioner hos bedömning. I uppsatsen definieras således bedömning som handlingar vilka syftar till att samla in information om en elevs utveckling i skolan.⁸

1.5 Tidigare forskning

Den historiska forskning inom ämnet är knaper, vilket gör att det även kommer förekomma pedagogisk forskning för att kunna besvara uppsatsens syfte. Den historiska forskningen som finns behandlar främst skolans utveckling och skolreformer i en samhällskontext och den pedagogiska forskningen kommer i det här avsnittet att fokusera på bedömning mer specifikt. Uppsatsen tillhör det växande fält som kallas utbildningshistoria och som är mångvetenskapligt till sin karaktär.⁹ Inom fältet möts forskare från en mängd olika discipliner. När det gäller bedömning och betyg så är det framförallt pedagoger, med få undantag, som har forskat på området. Det saknas alltså historiska perspektiv i stor utsträckning och den här undersökningen är ett försök till att försöka bidra till fältet.

1.5.1 Utbildningshistoriska perspektiv på skola

Historikern Sixten Marklund beskriver det svenska skolsystemet som gammalmodigt och efterblivet och syftar på skolsystemet på 1950-talet. Marklund menar att Sverige låg efter när det kommer till skolutvecklingen än många andra länder och anser därför att det var gammalmodigt. År 1936 kom beslutet att Sverige skulle införa ett sjuårigt skolsystem istället för det tidigare sexåriga skolsystemet.

---

⁶ Lundahl, C., *Bedömning för lärande*, s. 158.

⁷ Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*, s. 225.

⁸ Lundahl, C., *Bedömning för lärande*, s. 17.

⁹ Larsson, E., *Utbildningshistoria*.

Till skillnad från Sverige hade många andra länder redan obligatorisk skolgång upp till 16 år och i vissa stater i USA fanns det även en obligatorisk skolgång till 18 år. Vårt grannland Norge hade redan 1937 en helt genomförd folkskola om minst sju år. När andra länder redan hade ett relativt välutvecklat skolsystem låg således Sverige lite i skuggan av dem.¹⁰ Vidare beskriver Marklund att 1940 års skolutredning kom med ett förslag på en åttaårig obligatorisk skolgång men detta var inte skolkommissionen överens om, utan kom med ett motförslag om nio år istället för åtta. Skolutredningens förslag i differentieringsfrågan var 4 + 4 för läroverksgruppen eller 6 + 2 för folkskolegruppen. Skolkommissionen gick längre än så och gav således förslaget om en differentiering 8+1, samtidigt som de även gick längre gällande centraliseringen av skolorna inom det enskilda skoldistriktet.¹¹

Skolkommissionens syn på samtidens skola var mer kritisk än den som skolutredningen hade. Däremot var det inte sagt att de gamla skoltraditionerna enbart var sämre, utan skolkommissionen ansåg att många av skoltraditionerna var viktiga att ha som grund för att bygga vidare på. Skolkommissionens mål var bland annat:

Demokratien bygger på alla medborgares fria samverkan. En sådan samverkan måste i sin tur bygga på fria personligheter. Skolans främsta uppgift blir att fostra demokratiska medborgare. Undervisningen får inte vara auktoritär, vilket den skulle bli, om den ställdes i en politisk doktrins tjänst, vore denna doktrin en demokratins egen. Demokratisk undervisning måste tvärtom vila på objektiv vetenskaplig grundval. Den skall hos lärjungarna befrämja aktning för sanningen och lust att söka den.¹²

Den nya skolans honnörsord kommer fram i skolkommissionens mål. Alla syns dessvärre inte i citatet ovan men dessa förekommer: Fria och harmoniska människor, aktivt sökande av kunskap och sanning, allsidig personlighetsutveckling etc. Skolkommissionen ställer således den enskilde individen i centrum för skolans mål och verksamhet. Individens utveckling ska komma först och sedan kommer ett demokratiskt samhälle, som en följd av en framgångsrik individuell fostran. Skolkommissionen skiljer sig därmed märkbart från tidigare skolutredningar på grund av den individualistiska inriktningen eftersom skolutredningarna tidigare har haft fokus på kollektivet.¹³

---

¹⁰ Marklund, S., *Skolsverige 1950–1975. D 1, 1950 års reformbeslut*, s. 8.

¹¹Ibid, s. 76.

¹²Ibid, s. 78.

¹³Ibid, s. 78–79.

Marklund påpekar att skolutredningens mål var borgerligt förankrade i sina kollektivistiska färgade mål, medan den mer socialdemokratiskt förankrade skolkommissionen drogs åt individualistiskt baserade mål. Denna målförskjutning kom att påverka 1950 års försöksverksamhet för den nioåriga grundskolan och "individen i centrum" blev en ledstjärna. Skolkommissionens mål blev utformade på ett vis som inte tidigare hade skett. De valde att oavsett skolform eller stadium, formulera olika dimensioner hos ett för all undervisning och inläring övergripande mål. Målen delades upp i tio punkter och dessa innefattade: Omvårdnad, studiefostran, språk- och räknefärdighet, allmänbildning, estetisk fostran, praktisk fostran, yrkesfostran, hälsofostran, social fostran samt personlighetsfostran. Detta gjorde således skolkommissionen till först i landet att komma med en sådan klassificering av målen.¹⁴

Personlighetsfostran var något som Skolkommissionen betecknade som den viktigaste punkten där det hörde till att eleverna skulle fostras till demokratiska människor. Skolarbetet bör ändra karaktär för att detta ska kunna uppfyllas. Skolkommissionen förslög därför följande undervisningsinnehåll:

Modersmålsundervisningen skulle förstärkas. Engelska skulle införas från årskurs 5. De s k praktiska ämnena skulle få en starkare ställning. Ett särskilt ämne, samhällskunskap, skulle ägnas åt systematisk orientering i omvärlden hela skolan igenom. Litteraturhistoria, historia, geografi, biologi, fysik och kemi samt de konstnärliga ämnena skulle beredas större utrymme.¹⁵

För att detta skulle kunna förverkligas menade kommissionen att det krävdes en nioårig grundskola som var obligatorisk och organiserad på tre treåriga stadier. Det skulle inte ske någon uppdelning efter studieförutsättningar i årskurs 1–6, utan det skedde senare i årskurs 7–8.

Liksom skolkommissionens förslag på undervisningsinnehåll hävdar även historikern Gunnar Richardson, som kort presenterades i inledningen, att motivet för skolreformen bland annat var att höja bildningsnivån och samtidigt skulle praktiska och teoretiska ämnen ses som likvärdiga. Målet var en gemensam skola för alla skolpliktiga barn. I samband med 1950 års skolbeslut om en enhetskola utvecklades skolkommissionens enhetsskoleförsök i större skala. Försöksskolor spriddes ut över hela landet tack vare att Skolöverstyrelsens omfattande organisation. Richardson beskriver emellertid ett hinder som kom att påverka försöksverksamheten. Lärarbristen var nämligen hög och lika så bristen på lokaler eftersom barnkullarna ökade kraftigt under 1940-talet. Skolbeslutet var

---

¹⁴ Marklund, S., *Skolsverige 1950–1975. D 1, 1950 års reformbeslut*, s. 81.

¹⁵ Marklund, S., *Skolan förr och nu*, s. 39.

otydligt men efter många debatter kom till slut riksdagen med ett uttalande om att försöksverksamheten skulle leda fram till en gemensam skola för alla skolpliktiga barn.¹⁶

Enhetsskoleförsöket ledde sedan fram till den stora skolreformen som har lagt grunden för den skola vi har idag, nämligen grundskolereformen 1962. Med erfarenheter från försöksverksamheten och en rad olika forskningsprojekt beskriver Richardson att man ville komma åt en lösning som var alla till lags. Det bidrog till att 1962 års skolbeslut bland annat innebar: avskaffandet av parallellskolesystemet i och med de gamla skolformerna ersattes av en 9-årig obligatorisk skola. Skolan skulle vara fördelad på tre stadier och kristendomsundervisningen skulle inte längre vara konfessionell. Att införa grundskolan över hela riket krävde stora organisatoriska förändringar så som nya skolor, skolskjutsar för barn från landsbygden etc. Införandet av grundskolan bidrog senare till en stark växande vänstervåg, vilket medförde att kraven på ett sammanhållet högstadium växte. Skolan skulle bli ett instrument för att avskaffa klassamhället och det uppstod även andra skäl som lades till grund för att genomföra en läroplansreform.¹⁷

Richardson lyfter även fram att grundskolereformen främst gällde organisation och läroplan. Arbetsformer och metodik var något som hade kommit i bakgrunden tillsammans med de problem som kunde upplevas av barn med särskilda svårigheter i skolan. I och med att planeringsarbetet hade dominerats av organisatoriska frågor uppstod det problem för lärarna att förverkliga de nya målen. Särskilt svårt blev det att finna de rätta metodiska begreppen vilket medförde att många lärare upplevde situationen som problematisk. Richardson belyser även specialundervisningens kraftiga ökning och bristen på lärare med adekvat utbildning för detta.¹⁸

Betygsfrågan är också något som Richardson behandlar och han beskriver att betygsfrågan var ett stort problem under 1970- och 1980-talen. Bakgrunden till betygsdebatten kommer från de tidigare betygssystemen, speciellt från 1960, där betygen verkade som grupprelaterade samt att det skapade en konkurrens om platser inom vissa utbildningar eftersom det rådde intagningsbestämmelser som gav betygen en avgörande betydelse. Betygssystemet hade emellertid uppfattats som absolut, att betygen skulle visa på faktiska kunskaper men i praktiken funkade det inte så. Betygssystemet var i stor utsträckning grupprelaterat. Richardson nämner även att det gavs anvisningar för betygsfördelning redan i folkskolan på 1940-talet med avsikt att genomföra intagning i realskolan. Betygen skulle alltså fungera som underlag istället för att använda någon form av inträdesprov.

---

¹⁶ Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*, s. 111–114.

¹⁷ *Ibid*, s. 115–116.

¹⁸ *Ibid*, s. 177–179.

Betygssystemet från 1960 fick kritik och man ville komma ifrån den ökande känslan av konkurrens som eleverna kunde uppleva. Enligt Richardson ville man nu fokusera på målrelaterade betyg och komma ifrån det grupprelaterade, men att utarbeta ett nytt betygssystem var inte helt oproblematiskt.¹⁹

Det diskuterades om betygsfria skolor, att ersätta betyg med enbart omdömen osv men dessa förslag fick inget medhåll enligt Richardson. Man kom fram till att betygen borde vara kvar eftersom det skulle underlätta vid utbildningar där antalet sökande var större än antalet platser, samt att enbart användning av omdömen ändå skulle uppfattas som en ny typ av betygsättning. Det var ändå fokus på att minska betygens betydelse och för att göra det skulle det enbart ges betyg från årskurs 8 och 9 i grundskolan. Betygssystemet skulle bestå av en femgradigskala där betyg tre skulle ses som ett medelbetyg, däremot skulle övriga betyg inte ges i någon bestämd proposition. Tillsammans med dessa egentliga betyg var det även fokus på att eleverna skulle erhålla en muntlig individrelaterad bedömning av läraren. Betygens funktion var fortfarande att verka som underlag vid sökande till gymnasieskolan osv. Det diskuterades emellertid även om andra metoder som skulle komplettera betygen vid urvalsfrågan. Richardson hävdar att betygsfrågan har förlorat sin betydelse i och med gymnasieskolans kvantitativa uppbyggnad och att problem uppstår vid linjer som lockar fler sökande där de vanliga betygen inte är ett urvalsinstrument som är tillräckligt.²⁰

I en artikel skriven av Henrik Román och Johanna Ringarp framkommer det att grundskolereformen lyftes fram som en skolreform för landsbygden. Alla barn skulle få jämlika möjligheter till utbildning oavsett geografisk hemvist. Därför förklarar Román och Ringarp att 1950-talets enhetsskoleförsök spred ut sig över landet och förekom i kommuner av skiftande karaktär och storlek, för att alla barn på så vis skulle få möjlighet till utbildning. Enhetsskoleförsöket engagerade således både stora städer och glesbygden och nästan alla Sveriges län involverades i försöksverksamheten. Román och Ringarp poängterar emellertid en problematik som uppstod i och med kommunreformen som genomfördes 1952. Det var många av de nybildade kommunerna som hade låga invånarantal och saknad av en centralort vilket bidrog till att enhetsskolan skulle bli svår att genomföra fullt ut. Större städer hade med andra ord större möjligheter att delta i försöksverksamheten eftersom städerna hade en annan grund att stå på ekonomiskt, utbildnings- och befolkningsmässigt.²¹

---

¹⁹ Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*, s. 228–229.

²⁰ Ibid, s. 229–230.

²¹ Román, H., Ringarp, J., ”25 år som förändrade skolan”, VISH 2016.

Sammanfattningsvis har historiker hävdade att svensk skola före 1962 var tämligen efterblivet och den reform som ledde fram till grundskolans införande syftade till att göra den modern och i takt med tidens krav. Vidare visar det sig att mycket tid ägnades åt de organisatoriska frågorna snarare än arbetssätt och metodik. Hur detta såg ut i Karlstad ska undersökas i uppsatsen.

1.5.2 Forskning om bedömning och betyg

Betyg och bedömning är enligt historikern Johan Samuelsson inte något som enbart berör pedagogik och skolorganisation utan det berör även av samhällets förändringar i stort. Faktorer som befolkningsutvecklingen och antalet elever påverkar skolutbyggnaden, vilket i sin tur påverkas av samhällsekonomin. Om samhället bygger sin produktion på exempelvis jordbruk, industri, tjänster eller information förändras synen på kunskapens och bedömningens kvalitativa inriktning och skapar således inte enbart behovet av utbildad arbetskraft. Vidare beskriver Samuelsson att samhällets demokratisering också påverkar våra tankar kring betyg och bedömning. Betygssystemet utformas således efter samhällsutvecklingen och vad som efterfrågas, kunskapssynen förändras i takt med samhället och därmed förändras även vår syn på elevers rättigheter och på vad som bör bedömas.²²

Den aktuella perioden, 1950-talet, dominerades av det absoluta betygssystemet som varade fram till 1960-talet. Det absoluta betygssystemet var kunskapsrelaterat och eleverna bedömdes därmed efter hur väl de kunde ett bestämt innehåll. Principen bygger på att skolan tillhandahåller ett bestämt kunskapsinnehåll och en bestämd uppförandekod och det kan utgöras av en detaljerad läroplan men också av religiösa dokument och läroböcker.²³ Sverige genomgick stora förändringar under första hälften av 1900-talet. Behovet av att reformera skolan ökade i takt med att befolkningen växte och samhället demokratiserades. Samuelsson poängterar även 1900-talets grundfråga som var hur en skola för alla skulle organiseras, vilket resulterade i att det parallella skolsystemet avvecklades och ersattes med en nioårig grundskola för alla elever. Den ekonomiska tillväxten ökade kraftigt under denna tid och det ansågs viktigt för tillväxten med en befolkning med gedigen utbildning. Behovet av specialister inom olika områden växte och därför blev skolans roll viktig. Skolan skulle hjälpa till att tidigt klarlägga medborgarnas anlag och fallenhet för att så effektivt som möjligt kunna utnyttja nationens resurser. Skolans bedömning av eleverna blev således ett viktigt hjälpmedel för att organisera samhället.²⁴ Det är tydligt att samhällets utveckling och skolan går hand i hand.

---

²² Samuelsson, J., "Betygshistorik", I *Betyg i teori och praktik*, s. 22.

²³ Ibid, s. 23.

²⁴ Ibid, s. 24–25.

Enligt Christian Lundahl, som är professor i pedagogik, har skolans kunskapsbedömningar haft sorterande och kontrollerande funktioner. Elevernas kunskaper betygsätts för att bland annat se huruvida eleverna har arbetat tillräckligt hårt och för att organisera antagningen till olika skolor etc. De kunskapsbedömningar som sker i skolorna ska även vara positivt för elevernas kunskapsutveckling. Folkskolan var emellertid länge decentraliserad vilket bidrog till att stora variationer av betygsättning förekom lokalt. Betygsättningen reglerades sedan när folkskolans 1897 års normalplan inrättades. Vidare framkommer det ur Lundahls avsnitt att folkskoleinspektörerna hade till uppgift att granska skolverksamheten.²⁵

1.5.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis var 1950-talet således en vändpunkt för det svenska skolsystemet som låg steget efter i förhållande till många andra länder i världen. Medan Sverige skulle börja införa längre skolgång hade flera länder redan obligatorisk skolgång i exempelvis 14 år. 1950-talet var då som Sverige lämnade den gamla och införde den nya skolan. Skolan organiserades om och i samband med skolkommissionens förslag och 1955 års undervisningsplan skulle det läggas mer fokus på den enskilda individen snarare än kollektivet. Undervisningens mål ändrades en aning och i och med fokus på den enskilda individen är det inte allt för olik den läroplan och målsättningar som råder i dagens skolor. Kommunreformen 1952 skapade i vissa fall problem för att en enhetsskola skulle kunna upprättas, vilket skapade debatt. Enhetsskoleförsöket engagerade hela landet och en grundtanke var att gynna landsbygdens barn som också skulle få tillgång till en likvärdig skola tack vare enhetsskolan. En skola för alla blev 1950-talets fokus och individen skulle vara i centrum. Samtidigt visar Richardsson att skolans inre arbete, det vill säga arbetsformer och metodik, var eftersatt i reformarbetet fram till 1960-talet. Detta återstår att undersöka.

1.6 Teori

För att kunna analysera uppsatsens material har jag valt att utgå från en teoretisk ram som behandlar Bedömningskulturer. När man talar om bedömningskultur syftar man till sådant som avgör hur lärare bedömer elevernas prestationer i skolan. En bedömningskultur baseras på samhället och vad samhället anses vara viktigt, vilket bidrar till att skolornas bedömningskultur ser annorlunda ut i olika länder. Det som avgör vilken typ av bedömningskultur ett land präglas av kan bland annat vara den politiska inriktningen samt vilken status skolan har i landet.²⁶ Christian Lundahl menar på att det finns tre olika bedömningskulturer och att var och en är typiska för en nations utbildnings-

---

²⁵Lundahl, C., "Betyg och bedömning", I *Utbildningshistoria*, s. 387–389.

²⁶ Lundahl, C., "The Formation of an Assessment Culture", SiEPaEP 2003.

tradition. Bedömningskulturerna som går att urskilja är: den psykometriska, den pedagogiskt traditionella och den progressiva. Den psykometriska kulturen är typisk för den amerikanska utbildningstraditionen och bedömningarna kan vara både summativa och formativa. Den summativa bedömningen är emellertid dominerande och spelar en stor roll för individens fortsatta karriär. Tyskland och Frankrike är länder som präglas av den pedagogiskt traditionella bedömningskulturen och där har lärarna stort inflytande över bedömningarna. Inom denna kultur utgår lärarna ofta från att vissa kunskaper och intellektuella värden bör bevaras och vårdas av utbildningsintuitionerna. Till sist utgör den progressiva bedömningskulturen en mix av både psykometrisk och pedagogisk traditionell kultur. Det innebär således att lärarens bedömningar spelar en viktig roll för individens utveckling men att de även övervakas via vetenskapliga prov som har administrerats av staten.²⁷

Jag kommer i den här uppsatsen att använda begreppet bedömningskultur som ett redskap för att undersöka dels när en sådan kan ha etablerats nationellt, dels om en sådan kan återfinnas i lokalt skolmaterial. Med tanke på den progressiva pedagogikens starka ställning i Sverige efter andra världskriget, så är det en hypotes att det under 1950-talet kan ha börjat utvecklas en lokal bedömningskultur bland lärare, där man för pedagogiska samtal om bedömandets teori och praktik. För att ta reda på huruvida en sådan bedömningskultur var etablerad på 1950-talet kommer jag i första hand att undersöka två aspekter, vilka är praktik och idé i förhållande till bedömning.

1.7 Avgränsningar

Studien syftar till att behandla tankar kring bedömningens teori och praktik på 1950-talet och anledning till varför jag har valt det årtiondet är för att skolväsendet i Sverige gick från den gamla skolan till den moderna, där enhetsskoleförsöket var ett steg mot en modern skola. Detta var emellertid inte en process som skedde över en natt och därför kommer det även presenteras viktiga milstolpar för Sveriges skolsystem både före och efter 1950-talet. Sveriges skolhistoria kommer därmed utgöra en del av undersökningens grund. Det är folkskolan som kommer behandlas och gymnasiet kommer således inte att ingå i undersökningen. Vidare har studien avgränsats till Karlstads kommun med motivering att ge ett småstads perspektiv. Jag vill undersöka en småstad med anledning av att de flesta undersökningarna gällande betyg och bedömning är förankrade i större städer. En småstad kan ge intressant information med tanke på att den inte har den möjlighet som en storstad har gällande resurser och dylikt. Vägen fram till grundskolereformen är intressant och inte minst betydelsefull för Sveriges skolutveckling och därför har jag således valt att undersöka perioden före grundskolereformen, med fokus på 1950-talet.

---

²⁷ Lundahl, C., *Bedömning för lärande*, s. 75–76.

1950-talet ska således behandlas och det har varit källmaterialet som har styrt undersökningens kronologiska avgränsning. Därmed börjar undersökningsperioden 1949 och avslutas 1961. De årtal som följer med folkskolinspektörernas protokoll samt protokollen från klasskonferenserna är alltså valda efter vad som har varit tillgängligt och relevant för min undersökning. Exempelvis undersöks klasskonferensernas protokoll från 1958 och framåt, vilket beror på att det inte fanns något material inom den kategorin före 1958. Undersökningsperioden har valts ut i och med att det etablerades en ny undervisningsplan år 1955 och därför blir det viktigt att beröra årtal både före och efter 1955. 1955 kan därför ses som en mittpunkt för undersökningen och för att få förståelse för hur läroplaner, skoladministratörer och lärare i Karlstad under 1950-talet beskrev och resonerade kring bedömning av elever, samt hur de genomförde bedömningar är det således relevant att behandla årtal både före och efter att 1955 års undervisningsplan sattes i bruk.

1.8 Källmaterial och metod

För att kunna besvara uppsatsens syfte har materialet till undersökningen bestått av undervisningsplaner, folkskoleinspektörernas årsredogörelser samt protokoll från klasskonferenser. Det rör sig således om skriftligt material och det är hämtat från Arkivcentrum i Karlstad. Materialet är hämtat från Karlstadsfolkskoleseminariums arkiv samt Värmlands mellersta folkskoleinspektörsarkiv. Källmaterialet består uttryckligen av tre olika källgrupper som tillsammans ska besvara syftet. De tre delarna representerar praktik och idéer gällande betyg och bedömning, samtidigt som de täcker nationell, regional och lokalnivå. Den nationella aspekten kommer vi i kontakt med i och med undervisningsplanerna medan folkskoleinspektörernas årsredogörelser speglar den regionala nivån och slutligen kommer vi ner på lokalnivå i samband med de specifika klasskonferenserna. Allt källmaterial förvaras på Värmlandsarkiv i Karlstad och har undersökts på plats.

Det är viktigt för undersökningen att materialet behandlar nationell, regional och lokalnivå för att helhetsbilden för undersökningen ska bli tydlig. Alla delar behövs för att skolverksamheten ska bli komplett och exempelvis sker inte klasskonferenserna på lokalnivå utan anledning utan det är den nationella nivån som bestämmer att klasskonferenserna ska äga rum. Det är således ett exempel på att alla tre aspekter behöver undersökas för att få förståelse för hur det arbetet ägde rum på den skola som undersökningen ämnar studera. Undervisningsplanerna behandlar således vad som bör tas upp på undervisningen samt hur lärarna bör förhålla sig i olika frågor som bedömning osv. Folkskoleinspektörernas material behandlar i sin tur skolans inre arbete och syftar till att granska lärarnas arbete med bland annat fokus på betyg och bedömning. Slutligen är klasskonferensernas proto-

kolls syfte att visa vad som diskuterades bland lärare, och betyg och bedömning ska ingå i klasskonferensernas diskussioner enligt undervisningsplanerna.

Från början hade jag tänkt studera en skola i Kristinehamn men stötte på svårigheter i att hitta ett källmaterial som kunde hjälpa mig att besvara mina frågeställningar. Det tycks inte finnas mycket läromaterial bevarat kring bedömning och betygssättning, trots att läroplanen från 1955 beskriver vikten av dokumentation.²⁸ Jag tvingades därför söka alternativa källor och hamnade till slut i arkivet från övningsskolan som var ansluten till folkskoleseminariet i Karlstad. Det är en nackdel eftersom övningsskolan knappast kan anses vara representativ för skolorna i allmänhet. Å andra sidan finns en fördel då man kan tänka sig att övningsskolan låg långt framme i sitt pedagogiska tänkande. Den kan därför indikera hur man bland lärare, åtminstone idealt, resonerade kring bedömningsfrågor.

Jag studerade även annat material där tanken var att finna viktig och användbar data, men tyvärr utan framgång. Materialet bestod av lärarkandidaters uppsatser om elever i övningsskolan men de berörde ett annat årtionde som inte var aktuellt för min studie. För att besvara mina frågeställningar valde jag att fokusera på övningsskolans klasskonferenser. Protokollen för klasskonferenserna blev viktiga i och med att lärarna bör ha resonerat och diskuterat kring bedömning vid konferenserna. Folkskoleinspektörernas årsredogörelser blev även aktuella eftersom inspektörernas uppgift bland annat var att granska lärarnas arbete kring hur eleverna bedömdes och betygsattes. Vidare utgjorde undervisningsplanerna en viktig roll för att kunna besvara idéer om bedömning. Syfte med att föra dessa protokoll och årsredogörelser var att se hur arbetet utvecklade sig och om målen uppnåddes. Skolverksamheten granskades helt enkelt och protokollen och årsredogörelserna var ett hjälpmedel för att kontrollera att verksamheten gick åt rätt håll.

Enligt Författarna Florén och Ågren skulle den här typen av källor kunna betraktas som kvarlevor eftersom de representerar en levande del av den verklighet de skildrar. Materialets existens säger något om verkligheten vilket bidrar till att trovärdigheten blir hög. Materialets representativitet för uppsatsens syfte är högst angelägen eftersom materialet speglar skolklimatet.²⁹ Naturligtvis kan det finnas källmaterial som bättre kan belysa mitt syfte, men med tanke på den korta tid som jag hade på mig och svårigheten att hitta ett sådant material, bedömer jag ändå att det valda källmaterialet ger mig möjlighet att dra vissa slutsatser kring bedömningskulturen under 1950-talet. **Med annat**

---

²⁸ Kungl. Skolöverstyrelsen, *Undervisningsplan för rikets skolor den 22 januari 1955*.

²⁹ Florén, A. Ågren, H., *Historiska undersökningar*, s. 73.

källmaterial syftar jag främst på sådant där diskussioner om betyg och bedömning förekommer bland lärarna. Således ett material där bedömningskulturen tydligt går att urskilja och eftersom att mitt material är bristande är det viktigt att ha i åtanke att ett annat resultat mycket möjligt kan uppnås med något annat källmaterial. Det finns även en annan aspekt att ta hänsyn till vid användning av skriftliga källor och Florén och Ågren poängterar vikten av närhetsfaktorn. Att förhålla sig till närhetsfaktorn innebär att vara uppmärksam på hur lång tid det har gått från händelsen tills att den nedtecknades. Är det lång tid emellan minskar trovärdigheten.³⁰ I detta arbete är trovärdigheten hög på grund av att materialet nedtecknades i samband med händelserna.

För att undersökningen ska kunna genomföras har jag använt mig av en kvalitativ tolkande metod. Jag väljer att främst använda en kvalitativ tolkande metod eftersom det behövs en undertext, materialet behöver läsas i ett sammanhang och den underliggande meningen bör således visa sig genom kvalitativa studier.³¹ Bearbetningen av källmaterialet sker i form av textanalys och det är viktigt att välja en relevant tolkningsmetod i förhållande till studiens syfte och material.

I den här uppsatsen blir en avsändarorienterad tolkningsstrategi användbar eftersom den syftar till textens betydelse när den produceras. För att kunna fullfölja denna metod är det lämpligt att förhålla sig till de råd som Bergström och Boréus förhåller sig till efter idéhistorikern Quentin Skinner förslag. Skinner hävdar att det är av vikt med en god förståelse för vad för slags språkhandling som utförts genom textproduktionen. Det innebär att tolkaren bör ha kunskap om den genre som texten förekommer i men också om det specifika tillfället då texten tillkom. Samtidigt måste innebörden i texten tolkas utifrån den aktuella författaren och tolkaren ska därmed inte lägga in sin egen betydelse. Därför blir också kontextkännedomen viktig men kontexten ska inte fungera som bestämmande för vad texten uttrycker, utan snarar vara till hjälp för att fastställa ramar för de tolkningar som kan göras.³² Det är således viktigt att jag inte tolkar källmaterialet efter mina egna erfarenheter utan att de sätts in i sin kontext och samtid för att få en rättvis tolkning i sammanhanget. Fördelen med materialet från skolorna är att det är primärkällor vilket bidrar till att trovärdigheten blir hög. Det bör dock poängteras att detta är material med en viss begränsning eftersom det är ett litet urval och kan således inte spegla hela Sverige under den aktuella perioden. Studien är lokaliserad till Värmland men tillsammans med den tidigare forskningen och teori kan det ändå ge en förståelse och resultat av betydelse. Metoden appliceras på undersökningens källmaterial genom att jag behöver läsa materialet och tolkar det utifrån sin kontext, utan att värdera

---

³⁰Florén, A. Ågren, H., *Historiska undersökningar*, s. 74.

³¹ Ibid, s. 55–56.

³² Bergström, G., Boreús, K., *Textens mening och makt*, s 32–33.

materialet efter mina egna erfarenheter. Därför blir således i kvalitativ tolkande metod lämplig med en avsändarorienterad tolkningsstrategi.

1.9 Disposition

Uppsatsen är uppbyggd efter tre huvuddelar vilka består av inledningskapitel, undersökningsdel och slutligen ett avslutningskapitel. I undersökningsdelen kommer det först att presenteras en bakgrund som handlar om Sveriges skolhistoria för att sedan följas av undersökningen. Undersökningen presenteras från nationellnivå till lokalnivå vilket innebär att undervisningsplanerna kommer att analyseras först för att sedan följas åt av folkskoleinspektörernas årsredogörelser, som benämns vid skolans inre arbete, och till sist undersöks protokollen från klasskonferenserna. Vidare kommer den tredje och sista huvuddelen bestå av diskussion och slutsats där studiens resultat kommer återkopplas till både teori och tidigare forskning. Forskningsfrågorna och studiens syfte kommer att besvaras och det kommer även ingå ett avsnitt som behandlar vidare forskning.

2. Undersökningsdel

Undersökningen utgår som sagt från tre källgrupper för att kunna besvara uppsatsens syfte som är att undersöka hur lärare under 1950-talet tänkte kring bedömning och hur de genomförde bedömningen. Det är således idé och praktik som avses att undersökas och därför består materialet av undervisningsplaner, som visar på idéer och normer kring betyg och bedömning medan materialet från folkskoleinspektörerna och klasskonferenserna kan visa på hur det kunde fungera i praktiken. Alla tre delar ska bidra till kunskap om hur tankarna gick kring betyg och bedömning under 1950-talet, det ska med andra ord visa på förekomsten av eventuell bedömningskultur.

För att få en tydligare bild och sätta in studien i ett historiskt perspektiv kommer det även att presenteras en bakgrund. Den behandlar delar av historien som är viktiga för utvecklingen av skolsystemet och kommer ge oss en djupare förståelse för det material som har använts i den här studien. Därför är det således lämpligt att bakgrunden presenteras först i detta kapitel, vilket ger oss kunskap för att sedan gå vidare till studiens resultat.

2.1 Bakgrund

Våra nordiska grannländer Norge och Danmark fick folkskolereformer redan 1827 respektive 1814. Sveriges folkskolereform dröjde som sagt och anledningen till det var bland annat att en folkskolestadga inte var nödvändig. Svenska folket kunde redan läsa tack vare de tidigare läsreformerna och därmed var en folkskolestadga inte nödvändigt för att öka läskunnigheten. Istället fördes det fram argument i riksdagen som handlade om ett större statligt ansvar för folkundervisningen. Dessa förslag fördes fram år 1840/1841 och hade sina rötter i upplysningens tankegångar kring kunskapens förmåga att förändra.³³

För Sveriges del skedde den ekonomiska utvecklingen relativt sent jämfört med andra länder men i takt med samhällsförändringar som ökade antalet fattiga ökade även tilltron till en folkskolestadga. Det äldre samhället var på väg att luckras upp i och med att antalet fattiga ökade och skolan skulle bli en vändpunkt för detta. Skolan skulle bli en plats där de fattiga barnen kunde kontrolleras och formas till att passa in i den nya samhällsordningen.³⁴

---

³³Marklund, S., *Skolsverige 1950–1975. D 1, 1950 års reformbeslut*, s. 8.

³⁴Lundgren, P.U., ”Den moderna skolan blir till – ett framtidsprojekt”, I *Lärande skola bildning*, s. 69, 74.

Folkskolestadgans förslag som diskuterades i 1840 års riksdag handlade om både fattigvård och folkundervisning. Det skedde en rad olika förändringar i samhället som gjorde att dessa två punkter blev aktuella. Det var bland annat ekonomiska förändringar, nya produktionsformer och den begynnande industrin som gav upploppet för folkskolestadgan som fastslogs den 18 juni 1842. Det moderna samhället började sakta att växa fram och det innebar att det krävdes en del förändringar gällande skolväsendet. Det krävdes en tydligare statlig struktur och kontroll för att skolor, skolreformer och undervisningssystem skulle samordnas. Folkskolestadgan innebar bland annat att det skulle finnas minst en fast skola i varje stadsförsamling och socken i landet med godkänd lärare. Tidigare hade mycket av undervisningen skett i hemmen men i samband med de förändringar som skedde i samhället fanns det inte längre den tid som krävdes för att undervisa efter samma mått som i skolan. Undervisningen som skedde i hemmen var alltså opålitlig och otillräcklig i jämförelse med den som skedde i skolan.³⁵

Staten gick in med statliga bidrag från 1800-talets mitt och därmed stärktes deras ansvar för folkskolan, samtidigt som det omedelbara ansvaret lades på skolstyrelsen. Folkskoleinspektionen blev en viktig del i statens ökande ansvar, vars huvuduppgift var att höja nivån på folkundervisningen.³⁶ Barnens skolgång var emellertid mycket ojämn eftersom barnen behövdes hemma för jordbruket och enklare vardagssysslor. Det fanns ingen tid för skola och speciellt inte när skolorna låg långt bort från hemmet för de som bodde på landsbygden. Produktionsenheten bildades av familjen i bondesamhället och därför blev det således svårt för föräldrarna att skicka iväg sina barn till skolan. Enligt folkskoleinspektörernas berättelser från 1860-talet tycks det enbart ha varit omkring hälften av alla inskrivna barn som gick i skolan. En anledning som ofta var till grund för detta var bland annat föräldrarnas fattigdom. Skollokalerna var inte i något vidare skick och materialet var av den mest sparsamma varianten. Folkskoleväsendet var således inte i något bra skick men år 1842 beslöts det att församlingar av behov skulle få tillstånd till bidrag. Detta bidrog till att folkskolan fick ett lyft och inte minst i de glesbebyggda delarna av landet. Det gavs nämligen ett extra bidrag till mindre folkskolor och tanken med det vara sprida undervisningen till barn som inte kom till skolan på grund av avstånd.³⁷

Från 1850-talet och framåt ägde den andra fasen av industrialiseringen rum och bidrog bland annat till en utveckling av arbetslivet. Lönearbete blev den mest dominerande arbetsformen och arbetet krävde därmed en differentierad och utbildad arbetskraft, vilket resulterade i att utbildning fick allt

---

³⁵ Lundgren, P.U., ”Den moderna skolan blir till – ett framtidsprojekt”, I *Lärande skola bildning*, s. 69–70.

³⁶ Ibid, s. 72.

³⁷ Marklund, S., *Skolsverige 1950–1975. D 1, 1950 års reformbeslut*, s. 15–18.

mer plats i samhället och ansågs viktigt.³⁸ I samband med att rösträtten inrättades, först år 1909 för män och sedan en allmänrösträtt även för kvinnor 1921, formades nya tankar och visioner om skolan och den skulle bedrivas. Demokratin satte således igång nya visioner om skolan och dess arbetssätt gällande undervisning, pedagogik och utbildning.³⁹

Sveriges skolor bestod av två parallella skolsystem vid seklets början, vilka bestod av lärdomsskolan och folkskolan. I och med att samhället mer och mer krävde en arbetskraft med utbildning, blev en skola för alla en central jämlikhetsfråga under den här tiden och man ville komma ifrån det parallella skolsystemet. Fridtjuf Berg var en engagerad person i frågan om en skola för alla, en så kallad bottenskola och menade på att alla skulle få gå i skolan där det gavs samma grundläggande utbildning.⁴⁰ Skolkommissionen kom med ett förslag som innebar att det skulle finnas en för alla gemensam grundläggande sexårig folkskola. Det ansågs viktigt att ta tillvara på elevernas begåvning oavsett socialbakgrund. Detta skapade kraftiga reaktioner där främst liberala politiker var skeptiska till det hela. Socialdemokraterna såg däremot en möjlighet för skolväsendet att utvecklas och stöttade därmed förslaget.⁴¹

Vid krigsslutet 1946 tillsattes en arbetsgrupp för att utarbeta ett skolprogram och det var vid den socialdemokratiska partikongressen som denna arbetsgrupp tog form. Den tidigare samlingsregeringen avgick vid andra världskrigets slut och det bildades en ren socialdemokratisk regering. 1946 års skolkommission trädde i kraft och kommissionen presenterade som tidigare nämnts förslaget om en nioårig obligatorisk enhetsskola år 1948. Detta ledde till diskussioner och de olika politiska partierna var inte överens, vilket ledde till en kompromiss gällande förslaget om den nioåriga obligatoriska enhetsskolan. Partierna var oense om differentieringsfrågan, huruvida differentiering skulle ske tidigt eller sent. Resultatet av detta blev att en enhetsskola skulle genomföras om försöksverksamheten visade att det finner sig lämpligt med den typen av skola. De resultat som försöksverksamheten visade var emellertid svåra att tyda och därför tillsattes 1957 års skolberedning. Skolberedningen skulle utvärdera försöken och ge förslag på hur enhetsskolan skulle organiseras. Beredningen kom fram till att en 6 årig obligatorisk skolgång, följt av 2 år av tillval och det tredje skulle rikta sig in på ett valt program. Därmed skulle en obligatorisk enhetlig grundskola införas i hela landet, vilket bidrog till att det parallella skolsystemet avskaffades.⁴²

---

³⁸ Lundgren, P.U., ”Den moderna skolan blir till – ett framtidsprojekt”, I *Lärande skola bildning*, s. 73.

³⁹ Lundgren, P.U., ”Den moderna skolan blir till – ett framtidsprojekt”, I *Lärande skola bildning*, s. 77.

⁴⁰ Ibid, s. 78.

⁴¹ Ibid, s. 81–82.

⁴² Lundgren, P.U., ”Den moderna skolan blir till – ett framtidsprojekt”, I *Lärande skola bildning*, s. 85–88.

De samhällsförändringarna som skedde i Sverige från slutet av 1800-talet speglas av det svenska skolväsendets utveckling. Det var förändringar som skapat nya utbildningsbehov och utbildningsmöjligheter. Dessa förändringar i samhället har kunnat utvecklas och möjliggjorts tack vare den pågående utvecklingen av skolväsendet. Samhällsförändringar som skedde under den här tiden var bland annat: näringslivets industrialisering, jordbrukets mekanisering, befolkningsökning, kvinnans ökande ställning osv. Kvantitativt sett visar 1900-talet, och framförallt tiden efter andra världskriget, en stor expansion på skolans område. Exempel på detta är bland annat den procentuella andelen av en ungdomskull som gick i frivilliga skolor. Ytterligare ett exempel på en tydlig förändring inom utbildningshistorien är de 10 % av en årskull som började realskolan i början på 1930-talet i förhållande till de 10% som började högskolan i början av 1970-talet. Den förändrade nativiteten är också en orsak till skolväsendets utveckling. Antalet nyfödda var extremt låg vid mitten av 1930-talet, men efter att andra världskriget var över ökade nativiteten extremt. Detta är något som ledde till att antalet elever i skolan ökade och det blev således ett större behov av nya skolor och lärare.⁴³

Det skedde även förändringar på det organisatoriska och administrativa planet, där staten som sagt började få mer makt, både inflytelsemässigt och ekonomiskt, samtidigt som kyrkans makt över skolan minskade i samband med detta. Det medförde att det blev en förändring gällande skolan kristendomsundervisning och sekulariseringen är således en bidragande faktor. Kristendomsundervisningen blev mer objektiv och det speglade det samhälle som var på väg att ta form. Lokala folkskolestyrelserna överfördes allt eftersom och denna administrativa förändring slutfördes på 1950-talet.⁴⁴ Framtiden var oviss efter andra världskrigets slut och det etablerades ett aktivt arbete för att planera för framtiden. Denna planering skedde till största del av det statliga kommittéväsendet och inom utbildningspolitiken fanns det tre dominerande utredningar. Det var utredningar som: 1940 års skolutredning, 1945 års universitetsberedning samt 1946 års skolkommission.⁴⁵

2.2 Tidens undervisningsplaner

Skolväsendet förändrades således under 1950-talet och det är inte minst tydligt i undervisningsplanerna från den aktuella tiden. Styrdokumenterna från 1919 och 1955 kommer att presenteras nedan och dess innehåll undersökas. Fram till 1955 gällde 1919 års undervisningsplan och särskilt fokus vilar på att undersöka likheter och skillnader i dessa, för och visa på dess

---

⁴³ Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*, s. 89, 91–92.

⁴⁴ Ibid, s. 93–95.

⁴⁵ Richardsson, G., *Drömmen om en ny skola*, s. 27–28.

innehåll. Särskilt fokus kommer att ligga på dess likheter och skillnader för att på så vis understryka den förändring som skedde i skolans värld under den aktuella perioden.

2.2.1 Likheter och skillnader mellan 1919 och 1955 års Undervisningsplaner

Undervisningsplanen från 1919 innehåller främst timplaner och kursplaner med tillhörande anvisningar för undervisningen. Varje ämne presenteras tydligt tillsammans med ämnets mål och kursfördelning för respektive termin och klass. Målet för undervisningen i modersmålet är exempelvis att den ska lära eleverna att läsa stycken med riktig uppfattning, tydligt uttal och god betoning. Vidare ska eleverna även lära sig att uttrycka sig både muntligt och skriftligt om sådant som intresserar dem som berör deras erfarenheter. Undervisningen ska göra eleverna bekanta med svensk litteratur och modersmålets byggnad, samt öppna deras sinne för språkets betydelse.⁴⁶

Modersmålets allmänna synpunkter tar upp ämnets tre huvudgrenar som är: talövningar, läsning och skrivning. Vidare presenteras det den tänkte tiden för ämnet och hur den ska disponeras samtidigt som det finns en allmän beskrivning om vad övningarna bör innehålla och vikten av upprepning och repetition. Anvisningarna för modersmålets huvudgrenar är tydliga och detaljerade. Gällande talövningar finns det anvisningar för det individuella talspråket som tyder på att läraren bör uppmärksamma elevernas egna talspråk som de ofta får med sig från deras hemmiljö. Läraren bör rätta elevernas individuella talspråk om det skiljer sig från det vårdade talspråket som undervisningen eftersträvar. Det betonas även i undervisningsplanen att rättningen gällande det individuella talspråket, samt hemortsdialekten bör ske varsamt eftersom det kan framkalla olust och motvilja att tala om eleven ofta blir tillrättalagd. Undervisningen bör således anpassas efter elevens egen förmåga och intresse. Det är därför av vikt att läraren utformar undervisningen efter elevernas erfarenheter för att på så vis fånga elevernas uppmärksamhet och vilja att lära.⁴⁷ Modersmålets anvisningar är bara ett av alla exempel som kan utläsas ur undervisningsplanen, men eftersom ämnena i sig inte är intressanta utan snarare tänket, anvisningarna kring bedömning som syftet fokuserar på, anges endast modersmålet för att ge en tydligare bild på hur anvisningarna kunde utforma sig.

De generella drag som kan utläsas ur 1919 års undervisningsplan är att mycket fokus bör läggas på elevernas egen förmåga för att på så vis inte tappa deras uppmärksamhet och lust att lära. Det betonas även vikten av progression vad som är lämpligt att lära vid en viss ålder och termin. All undervisning bör främja elevernas intressen och utveckling samtidigt som den ska skapa kunskap

---

⁴⁶ Nordstedts, A, P., Söners förlag., *Undervisningsplan för rikets folkskolor den 31 oktober 1919*, s. 29.

⁴⁷ Ibid, s. 50–51.

om samhället de lever i. Det framkommer således inget om bedömning och hur läraren ska förhålla sig till den utan fokus ligger på ämnenas innehåll.⁴⁸ Detta för oss vidare till 1955 års undervisningsplan som är utformad på ett annat vis där bedömning utgör en viktig del.

1955 års undervisningsplan började tillämpas från och med läsåret 1955/1956 skiljer sig något från tidigare undervisningsplan från 1919. Istället för att enbart bestå av kursplaner och timplaner förekommer det även allmänna anvisningar rörande folkskolans verksamhet. Det framgår av anvisningarna att folkskolans verksamhet ska innehålla sådant som lär eleverna att samarbeta och därför läggs stor vikt på att eleverna bör känna att de har ett gemensamt ansvar för klassen och skolan och att varje tillfälle som ges bör fostra eleverna till samarbete. Samverkan ska därför infinna sig vid friare former av undervisningen som vid exempelvis gruppredovisningar eller den så kallade *klassens timme*. Ett förslag för att skapa god samverkan är att de olika avdelningarna bjuder in varandra till klassens timme och därmed skapas den en bättre gemenskap över skolan. Liksom 1919 års undervisningsplan ska undervisningen vara intresseväckande men här betonas även trygghet och trivsel. En annan likhet mellan undervisningsplanerna är att bud och förbud bör ges med sparsamhet. Det framgår även ur 1955 års undervisningsplan att reglerande kan skapa olust och vantrivsel och därför ska det framgå varför eleverna blir tillrättalagda. Eleverna ska känna att läraren litar på dem och därför bör ordningsreglerna för skolarbetet utformas i samarbete med eleverna för att skapa en bra klassrumsmiljö.⁴⁹

Anvisningarna angav även att samarbete mellan lärare är en förutsättning för ett gott resultat eftersom utbyte av erfarenheter bidrar till mer kunskap. Skolan och hemmet bör även samarbeta för att öka förutsättningen för de ungas fostran. Målsmännen ska känna sig välkomna till skolan och det gemensamma ansvaret och intresset för de ungas fostran bör göra det till en naturlig sak. Målsmännen ska därmed känna sig bekväma med att lämna eventuella upplysningar eller rådgöra om barnens skolförhållanden. Det ska även förekomma föräldramöten på skolan. Det betonas att lärarens arbetssätt ska vara fritt eftersom metoder och tillvägagångssätt inte kan tillämpas på samma vis på varje klass och individ, undervisningen kräver att läraren har en förmåga att anpassa sig efter situation och klass.⁵⁰

I 1919 års undervisningsplan var ämnena skilda från varandra och vikten av förbindelse mellan ämnena som framkommer ur undervisningsplanen från 1955 betonades således inte tidigare. Ämnena

---

⁴⁸ Nordstedts, A, P., Söners förlag., *Undervisningsplan för rikets folkskolor den 31 oktober 191*.

⁴⁹ Kungl. Skolöverstyrelsen, *Undervisningsplan för rikets skolor den 22 januari 1955*, s. 8–9.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 10–12.

bör ge stöd åt varandra och flertalet ämnen är ägnade att stödja modersmålet med tanke på att det ofta förekommer både skriftliga och muntliga moment i alla ämnen.⁵¹ Undervisningen hade tidigare till största del bedrivits som klassundervisning men nu läggs det även fokus på gruppundervisning och dess möjlighet till individualisering av undervisningen. Det innebär att undervisningen mer eller mindre ska anpassas efter den enskilde individen. Det är inte minst viktigt i *en skola för alla* att detta eftersträvas, alla elever ska få den undervisning och hjälp de behöver för att uppnå målen på ett individuellt plan.⁵² 1919 års undervisningsplan betonade också att undervisningen ska anpassas efter eleverna, vad som däremot utmärker 1955 års undervisningsplan är att fokus ligger på begreppet *en skola för alla*.

Ytterligare en skillnad mellan undervisningsplanerna är att den från 1955 innehåller ett avsnitt gällande bedömning. En viktig uppgift är den fortlöpande kontrollen av elevernas arbete. Kontrollerna är till för att ge lärarna en bild av hur undervisningen har varit lämplig för eleverna och om eleverna har uppnått målen. Med hjälp av kontrollerna bör således läraren bedöma huruvida eleverna bör hjälpas till rätta om målen inte skulle vara uppfyllda. Kontrollerna hjälper läraren att kunna bedöma eleverna på ett rättvist sätt och det är något som understryks i undervisningsplanen från 1955. Det är även av största vikt att bedömningen av elevernas prestationer sker rättvist och likformig för att inte hämma deras trivsel i arbetet, arbetslusten och arbetsinsatsen. Betyget ska spegla hela ämnet och därför bör läraren ta hänsyn till prestationer både på vår- och höstterminen om ämnet är fördelat på båda terminerna. Betygsgraderingen är i sin tur uttryck för arbetets kvalitet snarare än dess kvantitet där kvalitén avser det mera förståndsmässiga momentet i arbetet. Det är moment som kräver egen förmåga att reflektera, iaktta, sammanställa, bedöma och dra slutsatser. För att denna rättvisa och likformiga bedömningen ska ske behöver läraren göra iakttagelser och anteckningar under termins lopp. Det är även viktigt att anteckningar görs under terminer där betyg inte ska förekomma.⁵³

Det förekommer även beskrivning om de olika betygens karaktär och hur läraren kan tänka vid betygssättning. En regel enligt 1955 års undervisningsplan är att cirka 1/3 av eleverna förtjänar normalbetyget Ba, medan 1/3 förtjänar lägre och 1/3 högre betyg. Det poängteras dock att alla klasser är olika och därför är inte den ovanstående betygsfördelningen en regel för *alla* klasser, men

---

⁵¹Kungl. Skolöverstyrelsen, *Undervisningsplan för rikets skolor den 22 januari 1955*, s. 13.

⁵² Ibid, s. 13–18.

⁵³ Ibid, s. 20–21.

enligt anvisningarna bör läraren ha i åtanke att ju mer betygsfördelningen avviker från det normala desto mer ovanlig är klassen.⁵⁴

Syftet med uppsatsen är som sagt att undersöka hur läroplaner, skoladministratörer och lärare i Värmland under 1950-talet beskrev och resonerade kring bedömning av elever, samt hur de genomförde bedömningar. Därför är det intressant att urskilja hur dessa undervisningsplaner har förändrats. Det syns en tydlig förändring kring bedömning eftersom det inte alls framkommer ur 1919 års undervisningsplan men utgör en viktig del från 1955. Mot den bakgrunden borde alltså bedömningsfrågor aktualiseras under 1950-talet, bland skoladministratörer och lärare. Detta ska undersökas i det följande avsnittet.

2.3 Folkskoleinspektörernas årsredogörelser

Folkskoleinspektörernas uppgift var att kontrollerna lärarnas arbete och deras arbete kring betyg och bedömning och därför kommer folkskoleinspektörernas årsredogörelser att presenteras nedan. Fokus ligger således på att finna något som behandlar studiens inriktning men även andra aspekter som rör skolutveckling kommer att presenteras eftersom det speglar samhället och kan bidra till tankegångar gällande skolan och betyg och bedömning. I det följande kommer jag således att redovisa vad som framkommit av min undersökning av folkskoleinspektörernas rapporter om skolorna i Karlstad under 1950-talet.

2.3.1 Rapporter 1949–1950.

Från redovisningsåret 1949–1950 framkommer det att läroämnena har varit de som presenterats i undervisningsplanen, 1919. Utöver dem har det också undervisats i nykterhetsundervisning, trafikundervisning, luftskyddsundervisning och sexualundervisning. I vissa skoldistrikt har det även undervisats i engelska språket. Bilismen har ökat och därav den ökade undervisningen inom trafik och säkerhet. Hjälpundervisning har godkänts vid skolor där behovet funnits och en hjälpklass inte varit tillgänglig. Hjälpundervisning och hjälpklasser har emellertid inte fått den uppmärksamhet som sig bör. Det påpekas att bristfällig läsförmåga skulle kunna framkalla ”mindervärdes känslor”, som i sin tur skulle hindra en normal personlighetsutveckling. Det framkommer även ur materialet att en amerikansk forskare antytt att lässvårigheter är lika olämpligt för exempelvis militärtjänst,

---

⁵⁴ Kungl. Skolöverstyrelsen, *Undervisningsplan för rikets skolor den 22 januari 1955*, s. 21–22.

liksom som för blinda, döva och krymplingar. Det bör således finnas god hjälp för de elever som har behovet.⁵⁵

2.3.2 Rapporter 1951–1952

Det har skett nya indelningar i skoldistrikt som enligt sammandraget från 1951/52 har fått en del kritik. Man anser att en del distrikt fortfarande är för små, vilket betyder att skolorna kan ha svårt att få en egen distriktöverlärare och inte heller kunna etablera en egen enhetsskola i vissa fall. Det skulle krävas ett samarbete med grannkommunerna för att kunna upprätthålla en gemensam centralskola. Det finns ett intresse för förbättrade skolformer och där finns centralisering högt upp på listan. Problem som uppstår är att antalet barn är för få för att bibehålla skolformen när exempelvis klass 7 centraliseras till en skola av A-form. Centralisering av klass 7 bör emellertid vara obligatorisk, enligt inspektörerna. Vidare innebär oftast centralisering av undervisning att skolvägen blir betydligt längre för många elever. Skolskjutsar har därmed blivit ett ökat krav, vilket har bidragit till att kostnaderna för detta har stigit till höjden och åtgärder för detta är därmed önskvärdt.⁵⁶

I samband med förbättrade skolformer har förutsättningarna för hjälpklass och hjälpundervisning ökat. Det är emellertid stor brist för lärare med utbildning för undervisning i detta syfte. Vidare har försöksverksamheten skapat negativa reaktioner och dessa kommer främst från glesbygden. En 9-årig skolplikt skulle innebära 2 års längre studier för barnen och därmed skulle arbetskraften för lantbruket minska. Försöksverksamheten tycks bli dyrbar för skoldistriktet och därför anses det att staten ska gå in och bekosta detta.⁵⁷

Omorganisationen gällande kommun- och skoldistrikt ökade skolinspektörernas arbete men många inspektörer hoppades på att arbetsbördan skulle minska i och med att antalet skoldistrikt minskade samt på grund av den nya överlärarinstitutionen. I samband med att skolformerna förbättrades och skolenheterna blev större skapade det också bättre förutsättningar för hjälpklasser och hjälpundervisningen. Föräldrarna börjar allt mer ge vika för det motstånd mot denna typ av undervisning, vilket underlättar arbetet en hel del. Det finns emellertid fortfarande negativ inställning angående hjälpklass och hjälpundervisning och det är främst på landsbygden som den

---

⁵⁵Berättelser rörande folkskoleväsendet tillstånd och utveckling i Värmlands mellersta inspektionsområde, under redovisningsåret 1 juli 1949 - 30 juni 1950. B II:1.

⁵⁶Folkskolinspektörernas årsredogörelser, 1951/52, s. 1–2, B II:1.

⁵⁷Folkskolinspektörernas årsredogörelser, 1951/52, s. 3–4, B II:1.

typen av åsikter förekommer. Orsaken är att eleverna med behov av särskilt stöd behöver inackorderas.

Skolinspektörerna anser att möjligheterna till hjälpundervisning måste ses över, möjligheterna bör ökas ytterligare. Den största anledningen till att hjälpundervisningen hamnar lite i skymundan är bristen på behöriga lärare. Skolöverstyrelsen bör därför ordna att fler antalet lärare får delta i hjälpklasskurser. Vidare i sammandraget nämns försöksverksamheten och reaktioner kring den. Det som främst rör reaktionerna och diskussionen gällande organisatoriska förändringar inom folkskoleväsendet är den nioåriga folkskolan. Än en gång är det landsbygden som ställer sig negativ till saken, en nioårig skolplikt skulle innebära att barnen inte kunde hjälpa till med jordbruket.⁵⁸

2.3.3 Rapporter 1952–1953

Det finns nu elva stycken hjälpklasser i Karlstads skoldistrikt. Två av dem anordnades för småskolan medan de resterande nio hjälpklasserna anordnades för folkskolestadiet. De diskussioner som föddes året innan på grund av skolskjutsar och inackordering har avtagit eftersom skolskjutsar har prioriterats i större omfattning och inackordering i mindre omfattning. Detta för att underlätta för elever med lång skolväg och för de organisatoriska förändringar som skett. Skolskjutsar förekommer därför i alla skoldistrikt och de förbättrade motorfordonen och vägarna har möjliggjort denna förändring.

Skolinspektörerna hävdar att hjälpundervisningen borde kunna utnyttjas i större omfattning, för att underlätta skolarbetet för ”efterblivna barn”. Det har vidtagits åtgärder för att anordna hjälpklasser i tre nya skoldistrikt under året och föräldrarnas känslamma reaktioner angående hjälpklasser börjar att avta. Det framgår ur sammandraget att föräldrarnas åsikter nu mer går mot det realistiska och rationella hållet. Hjälpklasserna får sällan några klagomål när de väl har inrättats och visar dess lämplighet för elever med behov av stöd i undervisningen. Däremot är det ännu lärarbrist, vilket bidrar till att utbildningsmöjligheter är önskvärt inom hjälpklass och dess undervisning. Gällande läs- och skrivsvårigheter bör också förbättringar ske. Det har förekommit en kurs i ämnet, men den är inte tillräcklig. Otillräckligheten hos lärarna kan bidra till att elevernas framgång i skolan inte blir särskilt stor. Därför bör det finnas utbildning för lärarpersonalen i ämnet, där fokus ligger på läs- och skrivsvårigheter.⁵⁹

---

⁵⁸Folkskolinspektörernas årsredogörelser, 1951/52, B II: 1.

⁵⁹Berättelser rörande folkskoleväsendets tillstånd och utveckling i Värmlands län mellersta inspektionsområde under redovisningsåret den 1 juli 1952-den 30 juni 1953, B II:1.

2.3.4 Rapporter 1954–1955

Den pågående centraliseringen har skapat en viss oro i klasserna. Orsakerna till det kan mycket väl vara de nya omständigheterna och ovan förhållanden. Dessa företeelser bidrar emellertid till svårigheter för eleverna, samtidigt som det krävs en ökad kraftinsats från lärarnas håll. Detta har lett till att många lärare tjänstgjorde frivilligt för fritidsverksamhet av olika slag. Därmed har hobbyverksamhet förekommit i tolv distrikt under redovisningsåret 1954–1955 och verksamheten har framförallt ägnats åt studieverksamhet. Även detta år har antalet hjälpklasser ökat, emellertid har det endast inrättats hjälpklass i ett nytt distrikt och det råder fortfarande brist på utbildade lärare för hjälpklass.⁶⁰

2.3.5 Rapporter 1955–1956

Nu riktades det fokus på att minska antalet elever i klasserna. Det förekommer problem som troligtvis är sammanhängande med de stora undervisningsavdelningarna och lärarna ser därför att det vore en lösning på det pedagogiska problemet att göra en minskning av antalet elever per klass. Det ökande antalet elever beror på den ständigt pågående folkomflyttningen till tätorterna och A-skolorna och situationen är därmed något pressad. Centraliseringen medför vissa svårigheter som exempelvis att eleverna får ett uppbrott från sin vana miljö, ny kamratkrets och som sagt ett ökat antal elever. Möjlighet till specialundervisning har därmed varit till hjälp för att minska de olägenheter som uppstått i samband med de stora klasserna. Specialundervisningen kräver emellertid kompletterad utbildning, vilket betyder att utbildning för den här typen av undervisning fortfarande är aktuell och önskvärt.

Antalet barn inom fritidsverksamheten har ökat något sedan förra året och verksamheten anses vara mycket god för barnen. Barnen får lära sig att ta till vara på ledig tid och göra någon nytta av den, samtidigt som verksamheten kan ge barnen orientering för olika slags yrken. Fritidsverksamheten kan dock se olika ut eftersom den styrs av ortens struktur men det gemensamma draget är således att den ska lära barnen att nyttja ledig tid.⁶¹

Sammanfattningsvis kan det konstateras att folkskoleinspektörerna inte berörde bedömnings- och betygsättningsfrågor explicit i sina rapporter. Visserligen diskuteras olika former av stödinsatser till

---

⁶⁰Berättelser rörande folkskoleväsendets tillstånd och utveckling i Värmlands län mellersta inspektionsområde under redovisningsåret den 1 juli 1954 – den 30 juni 1955, B II:1.

⁶¹Berättelser rörande folkskoleväsendets tillstånd och utveckling i Värmlands län mellersta inspektionsområde under redovisningsåret den 1 juli 1955–den 30 juni 1956, B II:1.

elever men det syns inga spår av att man följde upp hur lärare bedömde och hur de borde genomföra sina bedömningar. Istället är det alltså organisatoriska aspekter av skolverksamheten, liksom olika behov av stöd som står i förgrunden.

2.4 Bedömning i praktiken

För att försöka finna resonemang kring hur lärare tänkte och genomförde bedömningar har jag undersökt protokoll från klasskonferenser vid övningsskolan i Karlstad. Övningsskolan var kopplad till folkskoleseminariet där och här borde diskussioner kring bedömning komma till uttryck. Nedan redovisas läraranteckningar vid konferenser från år 1958 och framåt. Redovisningen behandlar vad som togs upp vid klasskonferenserna och ger en inblick i vad lärarna diskuterade och ansåg som viktigt att beröra angående eleverna i övningsskolan.

2.4.1 Klasskonferens klass 2a, år 1958

Klassföreståndaren S.P meddelade under konferensen att skolpsykologen ska kontakta eleven B.K med orsak av hans svårigheter i skolan. Det var önskvärt att han skulle omplaceras till läsklass. Lektor F. som undervisade i matematik hade synpunkter gällande eleven B.E. Han ansåg att hon inte uppnådde målen och därmed hade svårigheter att följa undervisningen i matematik.⁶²

2.4.2 Klasskonferens klass 5c och 6c, år 1958

Vid denna konferens närvarande samtliga undervisande lärare samt rektorn som verkade som ordförande under konferensen. I dessa klasser arbetade en vikarierande lärare och hon framhöll att en elev vid namn H.L hade svårt att följa undervisningen, och särskilt svårt var det för honom i modersmålet. H.L var elev i klass 5c. Vidare framgår det ur protokollet att eleven A.T inte kunnat koncentrerat sig under vissa lektioner och därmed stört klassen. Det vidtogs emellertid inga åtgärder för detta.⁶³

2.4.3 Klasskonferens klass 3b, år 1958

Klassföreståndaren undertecknar vid konferensen, 17:e oktober 1958, att eleven F.F är ”Manuellt mycket långsam”. Det framkommer även att en elev har vissa lässvårigheter, men att hon är vaken på lektionerna och intelligent. Den elev som klassföreståndaren syftade på var C.S. Vidare fanns det

---

⁶² Protokoll, fört vid klasskonferens med lärare, undervisande i klass 2a vid folkskoleseminariet i Karlstad övningsskola den 17 okt. 1958. Folkskoleseminariet i Karlstad, A II:5.

⁶³ Protokoll rörande klass 6c-5c fört vid klasskonferens vid folkskoleseminariet i Karlstad, den 17 oktober, 1958. Folkskoleseminariet i Karlstad, A II:5.

ytterligare en flicka som enligt protokollet hade vissa svårigheter. Det visar sig nämligen att eleven E.M talade otydligt med läspljud.⁶⁴

2.4.4 Klasskonferens klass 8-7b, år 1959

Detta protokoll är från vårterminen 1959 och konferensen ägde rum den 23 mars med samtliga undervisande lärare närvarande. Undertecknande läraren meddelar att H.J i klass 7b har varit inblandad i stölder. Detta finns även dokumenterat hos polisen. Han ska ha stulit choklad, frukt och cigaretter från lasarettets kiosk. Vidare framkommer det att tre elever, närmare bestämt L-G.S, M.L och U-B.N, inte har följt undervisningen i ämnet historia på ett tillfredsställande sätt.⁶⁵

2.4.5 Klasskonferens klass 6a, år 1959

Konferensen för klass 6a ägde rum den 23 mars 1959 och där kan det utläsas att eleverna B.A, B.E och H.L hade uppfört sig illa under höstterminen att det resulterat i sänkt betyg. Detta var främst i uppförande och ordning. Det visade sig även att de tre gossarna var skyldiga till stölden vid lasarettets kiosk. Det tilldelades varning till eleverna och det beslutades även att en skolpsykolog skulle ta kontakt med H.L på grund av hans ”onormala handlingsätt”.⁶⁶

2.4.6 Klasskonferens klass 3a, år 1959

I klass 3a fanns det två elever som hade läs- och skrivsvårigheter och dessa var L.R och T.D. Det står i protokollet att det övervägdes att sätta dem i läsklass. För TD:s del blev emellertid inte detta aktuellt eftersom han troligen skulle flytta till ett annat land och för L.R satte sig föräldrarna emot förslaget om att sätta sonen i läsklass.⁶⁷

2.4.7 Klasskonferens klass 6a, år 1960

Lektor Brandberg som undervisade eleverna i engelska språket hade några invändningar under konferensen. Han påpekade att eleverna A.S och R.N hade stora svårigheter med ämnet. Brandberg ansåg att A.S inte hade förmåga och kunskap till att uppnå betyget godkänt och att hon därmed borde gå i hjälpklass. Han menade på att hon skulle få mer utbyte av skolan om hon gick ifrån normalklass till hjälpklass. Det blev emellertid ingen förflyttning för henne utan medverkande

---

⁶⁴Protokoll, fört vid sammanträde den 17/10 1958 med de lärare som undervisar i klass 3b vid seminariets övningsskola. Folkskoleseminariet i Karlstad, A II:5.

⁶⁵Protokoll, fört vid konferens med lärare vid folkskoleseminariet i Karlstad, vilka vårterminen 1959 undervisar i övningsskolan klass 8-7b, den 23 mars 1959. Folkskoleseminariet i Karlstad, A II:5.

⁶⁶Protokoll, fört vid konferens den 23 mars 1959 med de lärare som undervisar i klass 6a vid folkskoleseminariets övningsskola. Folkskoleseminariet i Karlstad, A II:5.

⁶⁷Protokoll vid klasskonferens måndagen den 23 mars 1959, Folkskoleseminariet i Karlstad, A II:5.

lärare under konferensen beslutade att hon skulle bli kvar i klassen, med motivering att hon trivdes och kamraternas vänliga inställning till henne. Diskussionen om elevernas svårigheter i engelska språket födde ett önskemål att elever med svårigheter skulle få förstärkt undervisning i modersmålet istället.⁶⁸

2.4.8 Klasskonferens årskurs 3, år 1961

I protokollet framgår det att en elev vid namn C.Z inte klarade av hemuppgifter och han uppträdde även störande i klassen. Vidare påpekade undertecknande läraren A.L att eleven S.H begått en del fickstölder där barnavårdsnämnden har kontaktats.⁶⁹

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det vid övningsskolans klasskonferenser inte tycks ha förts några uttryckliga diskussioner kring bedömning och betygsättning bland lärarna. Här lades vikt vid att diskutera problem kring enskilda elever och det man fokuserade på var elevens eventuella behov av hjälpklass. Däremot sägs inget om vad lärarna egentligen utgått ifrån vid sina bedömningar, utan det mesta tyder på att det var upp till varje lärare att ensam genomföra sina bedömningar, vilka inte diskuterades med andra kollegor.

---

⁶⁸Protokoll, fört vid konferens den 8/11 1960 med de lärare som undervisar i klass 6a i övningsskolan vid folkskoleseminariet i Karlstad. Folkskoleseminariet i Karlstad, A II:5.

⁶⁹ Protokoll, fört vid klasskonferens med lärare, undervisande i klass 3a vid Folkskoleseminariets i Karlstad övningsskola. Folkskoleseminariet i Karlstad, A II:5, Karlstad den 13 mars 1961.

3. Avslutningskapitel

Syfte med undersökningen har varit att undersöka hur läroplaner, skoladministratörer och lärare i Karlstad under 1950-talet beskrev och resonerade kring bedömning av elever, samt hur de genomförde bedömningar. För att besvara detta syfte användes tre forskningsfrågor som kommer att besvaras under respektive rubrik för att tydliggöra och uppfylla uppsatsens syfte.

3.1 Normer kring bedömning och betygsättning

Den första frågan syftade till att undersöka vilka normer kring bedömning och betygsättning som kommer till uttryck via 1950-talets läroplaner för folkskolan och materialet bestod av undervisningsplaner från 1919 respektive 1955. Genom att studerar resultaten av undervisningsplanerna går det att urskilja stora skillnader. 1919 års undervisningsplan visar inte på några specifika normer kring bedömning och betygsättning eftersom detta inte uttryckligen är utskrivet i materialet. Det är snarare fokus på vad som bör tas upp i undervisningen än hur lärarna kan förhålla sig vid bedömning av elevernas arbete. Det framgick emellertid att mycket av undervisning bör ta hänsyn till elevernas förmågor och erfarenheter.⁷⁰ Detta kan kopplas till Marklunds bedömning att Sveriges skolsystem var gammalmodigt fram till och med 1950-talet.⁷¹ Skolans uppgift var främst att fostra eleverna till goda medborgare och därför fokuserades undervisningen mer åt att lära om samhället och bildning snarare än processen dit.

Både Richardsson och Marklund poängterar Sveriges förändring under 1950-talet och dess betydelse för skolväsendet.⁷² Detta är också något som tydligt visar sig i 1955 års undervisningsplan. Fokus har förflyttat sig från ämnesinnehåll till hur det ska nå ut till eleverna på bästa tänkbara sätt. Mycket handlar om integration både mellan lärare men också mellan ämnen och andra klasser. Föräldrarna ska också vara delaktiga i skolans arbete och det ska förekomma föräldramöten med jämna mellanrum.⁷³ Under den här tiden var enhetsskolan något som präglade skolsverige och det skulle inrättas en skola för alla.⁷⁴ Det kan urskiljas ur 1955 års undervisningsplan att regeringen ville uppnå en enhetsskola med tanke på att den behandlar integration med andra för att utbyta kunskap och förädlarnas delaktighet. Vidare kan även lärarnas plikt att föra anteckningar kring elevernas utveckling vara ett tecken på en likvärdig utbildning. För att eleverna ska kunna bedömas likvärdigt behöver läraren ha kontroll över vad som har skett under

---

⁷⁰ Se avsnitt 2.2.1.

⁷¹ Marklund, S., *Skolsverige 1950–1975. D 1, 1950 års reformbeslut*, s. 8.

⁷² Marklund, S., *Skolsverige 1950–1975. D 1, 1950 års reformbeslut*; Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*.

⁷³ Se avsnitt 2.2.1.

⁷⁴ Marklund, S., *Skolsverige 1950–1975. D 1, 1950 års reformbeslut*.

läsåret och därför blir anteckningarna viktiga. Johan Samuelsson beskrev dessutom att kunskapen förändras i takt med samhället vilket bidrar till att betygssystemet och undervisningsplanerna utformas efter utvecklingen i samhället.⁷⁵ Sverige genomgick som tidigare nämnts en rad olika förändringar under den här tiden. Samhällsförändringarna skapade behovet av en utbildad arbetskraft och denna utveckling syns tydligt i undervisningsplanen från 1955.

Vid en jämförelse mellan undervisningsplanen från 1919 och den från 1955 märks det en klar förändring gällande normer kring betyg och bedömning och en nationell bedömningskultur kommer till uttryck i 1955 års undervisningsplan. Enligt den begreppsapparat som har tillämpats på undersökningen tycks det vara den progressiva bedömningskulturen som råder på nationell nivå under senare delen av 1950-talet.

3.2 Statens uppföljning av skolornas bedömning och betygsättning

Folkskoleinspektörerna hade till uppgift att granska lärares bedömning och betygsättning och detta är även något som både Samuelsson och Lundahl har påpekat.⁷⁶ Av mitt resultat att döma förekom inte detta. Resultatet av folkskoleinspektörernas årsredogörelser visar på att det fanns ett ytters litet intresse för den typen av granskning. Den största delen av inspektörernas granskning av skolverksamheten landade i organisatoriska frågor så som kostnaden för skolskjutsar etc. Det förekom däremot granskning gällande elever som var i behov av hjälpklass och där märks en utveckling mellan åren. Hjälpklasserna blir fler för att underlätta undervisningen och i mitten av 1950-talet börjar granskningen fokusera på eleverna snarare än de organisatoriska aspekterna. Det tyder på ett förändrat skolklimat i och med att det talades om elevernas välmående och att bland annat fritidsverksamheten uppkom.⁷⁷

Staten lade således inget vidare fokus på att följa upp skolornas bedömning och betygsättning men granskningarnas fokus ändrade riktning vid mitten av 1950-talet. Det kan vara ett tecken på den bedömningskultur som faktiskt etablerades nationellt i samband med 1955 års undervisningsplan men framförallt har 1950-talets ledord *en skola för alla* och *individen i centrum* en klar påverkan. Det gör sig tydligt i folkskoleinspektörernas material i och med att vikten av hjälpundervisning och speciallärare understryks samtidigt som behovet av att minska elevantalet i klasserna poängteras. En skola för alla sker när alla får en likvärdig utbildning och därför är hjälpklasser viktigt för elever

---

⁷⁵ Samuelsson, J., "Betygshistorik" I *Betyg i teori och praktik*.

⁷⁶ Samuelsson, J., "Betygshistorik" I *Betyg i teori och praktik*; Lundahl, C., "Betyg och bedömning", I *Utbildningshistoria*.

⁷⁷ Se avsnitt 2.3 – 2.7.

med exempelvis läs- och skrivsvårigheter samtidigt som den enskilda individen kan komma mer i centrum när elevantalet minskar. Det förekommer emellertid ingenting om lärares bedömning och betygsättning trots att detta skrivs fram i 1955 års undervisningsplan.

3.3 Bedömning och betygsättning på skolorna

Materialet är från 1958, således tre år efter att 1955 års undervisningsplan sattes i bruk. Resultatet tyder inte på att någon diskussion gällande betyg och bedömning uttryckligen förekom vid klasskonferenserna. Detta trots att det tydligt skrivs fram i undervisningsplanen att lärarna ska föra anteckningar om elevernas utveckling för att på så vis kunna bedöma och betygsätta dem likvärdigt. Jag har heller inte lyckats finna några sådana anteckningar bevarade.

Konferenserna behandlade främst lokalisering av läs- och skrivsvårigheter och i mycket liten mån bedömning och betygsättning. Det kunde i vissa fall utläsas om elever med svårigheter att uppnå målen i specifika ämnen, men inget mer ingående än så.⁷⁸ Bedömning och betygsättning berördes således ytterst lite trots att det skulle ske enligt den undervisningsplan som var verksam. En lokal bedömningskultur tycks inte vara utvecklad, åtminstone inte synlig för andra än den enskilda läraren. Det finns tydligt en nationell bedömningskultur men som går att utläsas av resultatet förekommer det ingen bedömningskultur på lokalnivå. Det förekom säkerligen den bedömningskultur som uttrycker sig i 1955 års undervisningsplan men eftersom det inte visar sig i lärarnas anteckningar är det ingenting som går att säkerställa.

De tre källgrupperna har således visat på att det inte tycks ha utvecklats en bedömningskultur på skolorna utan att de organisatoriska frågorna stod i fokus. Det tydliggörs att det ska vara en gemensam skola för alla men ändå syns inget speciellt fokus på eleverna enligt uppsatsens källgrupper. Vid förändringar behöver organisationen vara stark och tydlig men människorna, eleverna, som förändringen berör får aldrig enligt min mening komma i kläm. Richardson påpekade dessutom att lärarna hade svårigheter med att förverkliga de nya målen.⁷⁹ Har lärarna svårt att uppnå och arbeta med de nya målen på grund av att de organisatoriska frågorna dominerar är det inte svårt att föreställa sig vilken ogynnsam situation det måste vara för eleverna. Enligt resultatet fanns det inget större fokus på bedömning under 1950-talet utan skolorna fokuserade i första hand på betygsättning. Däremot är det oundvikligt att betyg ständigt är ett aktuellt ämne, både historiskt sett och i dagens samhälle. Självklart vill man alltid komma fram till den bästa lösningen för alla inblandade.

---

⁷⁸ Se avsnitt 2.8.

⁷⁹ Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*.

Ur Richardsons resonemang kring skolans utveckling går det att urskilja en förändring från att enbart handla om betygsättning till att även fokusera på bedömning.⁸⁰ Individen och dennes utveckling blev allt mer viktig i och med ett målrelaterat betygssystem samt den individrelaterade bedömningen som varje enskild elev skulle erhålla. Betygen skulle frångå sin konkurrerande roll och inte enbart fokusera på urvalsfrågan.⁸¹ Det Richardson påpekar är något som jag kopplar till någon typ av formativ bedömning och den diskussionen påbörjades alltså redan på 1940-talet. Betygen skulle bli mer individuella och utgöra en mer framåtsyftande betydelse, samtidigt som urvalsfunktionen ändå skulle finnas kvar. Det intressanta för min studie är att det går att läsa om en begynnande bedömningskultur på 1950-talet och en sådan faktiskt skulle ha ägt rum, men i praktiken fanns det inte någon lokal bedömningskultur enligt det undersökta källmaterialet.

3.4 Diskussion

Efter att ha undersökt hur lärare under 1950-talet tänkte kring bedömning och hur de genomförde bedömningen visade det sig att det kan vara tal om en så kallad tyst kunskap. Trots att det uttryckligen står i undervisningsplanen från 1955 att anteckningar ska föras kring bedömning och betygsättning är det inget som har förekommit efter vad materialet har visat. Förekomsten av en bedömningskultur kunde således enbart komma åt och granska i undervisningsplanen men bedömningskulturens praktik var inte något som kom till uttryck i det undersökta materialet. Det är tydligt att det i 1955 års undervisningsplan formuleras en nationell bedömningskultur och med tydliga progressiva drag. Men hur denna nationella bedömningskultur kom att praktiseras i skolor och av lärarna är det däremot svårare att besvara. Det är inget som kan besvaras med hjälp av det källmaterial jag har funnit och gått igenom.

Den tysta kunskapen är påtaglig och av resultaten att döma fokuserades det mer på organisatoriska aspekter snarare än bedömning. Bedömningen i skolan ska enligt modern bedömningsforskning, som nämndes ovan, syfta till att utveckla elevernas kunskaper samtidigt ska bedömningen informera om elevernas valmöjligheter, styrkor och svagheter. Bedömningen ska således inte syfta till att främja urvalsfrågan utifrån den moderna forskningen. 1950-talets bedömning utgjorde däremot en del av urvalsförfarandet och var ett viktigt urvalsverktyg. Det kan ha bidragit till att den typ av bedömning, med utgångspunkt i hur bedömning definierats i denna uppsats, inte hade fått genomslag ännu.

---

⁸⁰ Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu.*

⁸¹ Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu.*

Sammanfattningsvis har min studie givit oss kunskap om att en lokal bedömningskultur inte hade etablerats på 1950-talet trots den nationella bedömningskulturen som tydligt kom till uttryck i undervisningsplanen från 1955. Eftersom det inte tidigare har forskats om bedömning i lika bred utsträckning som exempelvis betyg och betygsättning väcker den här studiens resultat ett stort intresse för bedömningsforskningen. Resultatet tyder på att det inte fanns någon lokalbedömningskultur, även om undervisningsplanen från 1955 tydligt visar på att en nationell bedömningskultur fanns. Likaså behandlar folkskoleinspektörerna inte ämnet trots att det ingick i deras uppdrag vid granskning av skolverksamheten. Gunnar Richardson påpekar de organisatoriska frågornas dominans.⁸² Att en lokalbedömningskultur inte visas bland lärarna etc., kan ha berott på det fokus organisatoriska frågor fick under den här tiden vid övergången från den gamla skolan till den nya. Istället för att fokusera på de nya målen och eleverna lades således energin på organisatoriska aspekter.

Teorivalet har inneburit att jag kunde upptäcka något som inte tidigare har uppmärksamrats. Genom att fokusera på bedömningskulturer gav det uppsatsen en specifik inriktning där bedömningen stod i centrum. Enligt undervisningsplanen från 1955 framkommer det att det fanns en progressiv bedömningskultur på 1950-talet. Det innebär således att lärarnas bedömningar spelade en viktig roll för elevens utveckling, samtidigt skulle även bedömningarna övervakas av vetenskapliga prov som Staten hade administrerat.

Slutligen har studiens metodval inneburit att jag kunde göra en rättvis tolkning av materialet. Genom att jag använde en avsändarorienterad tolkningsstrategi kunde jag tolka texten utifrån den aktuella författaren och det sammanhang texten uppkom i. Den kvalitativa tolkande metoden gav mig således redskap till att studera källmaterialet i sitt sammanhang utan att tolka källmaterialet efter mina egna erfarenheter. I och med att jag studerar till lärare har jag även kännedom om källmaterialet som genre, det vill säga läroplaner, läraranteckningar etc., språkbehandlingen är därmed bekant även om det var material berörde en period för drygt 60 år sedan.

Avsaknaden av källmaterial har begränsat min studie och skulle källmaterialet inte ha varit bristande skulle ett annat resultat vara möjligt att uppnå. Christian Lundahl har exempelvis studerat en flickskola i Stockholm där det framkommer att en progressiv bedömningskultur kan ha ägt rum i Stockholm på 1930-talet.⁸³ Han hade tillgång till material som gav honom det han sökte och kunde

---

⁸² Richardson, G., *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*, s 177-179.

⁸³ Lundahl, C., "Betyg och bedömning", I *Utbildningshistoria*.

således dra andra slutsatser än vad jag kunde. Det ska dock poängteras att syftet är uppfyllt och jag har ett resultat, det har varit materialet som har styrt min undersökning. Materialet som jag undersökte behandlade inte bedömning som jag hade önskat men det kan hända att andra skolor i Värmland har sådant material bevarat.

3.5 Förslag på vidare forskning

Nationellt sett fanns det en bedömningskultur år 1955. Detta visar sig emellertid inte bland lärarna vilket bidrar till att den lokala bedömningskulturen inte går att urskilja i det material som har undersökts i studien. Det framkommer heller inte ur Christians Lundahls bok när en lokal bedömningskultur kan ha utvecklats i Sverige och därför vore det intressant att forska vidare inom det området. Beror detta på att lärare inte var intresserade av att diskutera bedömning? Eller vilka andra faktorer kan ha motverkat framväxten av lokala bedömningskulturer? Mitt förslag på vidare forskning är således att undersöka när lokala bedömningskulturen etablerades i Sverige.

Käll- och litteraturförteckning

Arkivmaterial

- Karlstads folkskoleseminariums arkiv, klasskonferenser 1958, A II:5.
- Karlstads folkskoleseminariums arkiv klasskonferenser 1959, A II:5.
- Karlstads folkskoleseminariums arkiv klasskonferenser 1960, A II:5.
- Karlstads folkskoleseminariums arkiv klasskonferenser 1961, A II:5.
- Värmlands Mellersta folkskoleinspektörs arkiv, Årsredogörelser 1949–1950, B II:1.
- Värmlands Mellersta folkskoleinspektörs arkiv, Årsredogörelser 1951–1952, B II:1.
- Värmlands Mellersta folkskoleinspektörs arkiv, Årsredogörelser 1952–1953, B II:1.
- Värmlands Mellersta folkskoleinspektörs arkiv, Årsredogörelser 1953–1954, B II:1.
- Värmlands Mellersta folkskoleinspektörs arkiv, Årsredogörelser 1954–1955, B II:1.
- Värmlands Mellersta folkskoleinspektörs arkiv, Årsredogörelser 1955–1956, B II:1.

Litteratur

- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012
- Florén, Anders & Ågren, Henrik, *Historiska undersökningar: grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, 2., [uppdaterade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2006
- Larsson, Esbjörn, ”Utbildning och social klass”, i Larsson, Esbjörn, Westberg, Johannes (red.), *Utbildningshistoria: en introduktion*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2011.
- Lundahl, Christian, *Bedömning för lärande*. Stockholm: Norstedt, 2006.
- Lundahl, Christian, ”Betyg och bedömning”, i Larsson, Esbjörn, Westberg, Johannes (red.), *Utbildningshistoria: en introduktion*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2011.
- Lundgren, P, Ulf, ”Den moderna skolan – ett framtidsprojekt”, i Lundgren, P Ulf, Säljö Roger, Liberg Caroline (red), *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*, 1. utg., Natur & kultur, Stockholm, 2010.
- Marklund, Sixten, *Skolan förr och nu: 50 år av utveckling*, Stockholm: Liber/Utbildningsförlag, 1984.
- Marklund, Sixten, *Skolsverige 1950–1975. D. 1, 1950 års reformbeslut*. Stockholm: Liber/Utbildningsförlag, 1980.
- Richardson, Gunnar, *Drömmen om en ny skola: idéer och realiteter i svensk skolpolitik 1945–1950 = [The dream of a new school]: [ideas and realities in Swedish educational policy, 1945–1950]*, Liber/Allmänna förl., Stockholm, 1983

Richardson, Gunnar, *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*. (8. rev. uppl.)
Lund: Studentlitteratur, 2010.

Samuelsson, Johan, "Betygshistorik", i Nordgren, Kenneth., Odenstad, Christina. & Samuelsson
Johan. (red.), *Betyg i teori och praktik: ämnesdidaktiska perspektiv på bedömning i
grundskola och gymnasium*. (2. [rev.] uppl.) Malmö: Gleerup, 2012.

Sverige. Kungliga Skolöverstyrelsen, *Undervisningsplan för rikets folkskolor den 22 januari 1955*.
Stockholm: Norstedt, 1955.

Undervisningsplan för rikets folkskolor den 31 oktober 1919, Stockholm: Norstedt, 1924.

Artikelkällor

Lundahl, Christian, "The Formation of an Assessment Culture", SiEPaEP 2003, E-tidskrift 2003:3.

Elektroniska källor

Utbildningsdepartementet, [http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-
forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800](http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800) (Hämtad: 2017-01-04)

Román, Henrik & Ringarp, Johanna, "25 år som förändrade skolan: Grundskolans införande 1947–
1972 ur ett kommunalt perspektiv", *Vägval i skolans historia* 2016-06-17,
[http://undervisningshistoria.se/25-ar-som-forandrade-skolan-grundskolans-inforande-1947-1972-ur-
ett-kommunalt-perspektiv/](http://undervisningshistoria.se/25-ar-som-forandrade-skolan-grundskolans-inforande-1947-1972-ur-ett-kommunalt-perspektiv/) (Hämtad 2017-01-03).